

Rodna i kulturološka raznolikost: veliki izazov za vrtiće

Maria João Cardona

Maria João Cardona predstavlja rezultate istraživanja nudeći različite alate koji mogu pomoći ustanovama ranog odgoja u propitivanju pojmova različitosti i spolne ravnopravnosti.

Ustanove mogu biti mjesta nejednakosti u društveno-ekonomskom smislu, ali i u pitanjima rodne i spolne ravnopravnosti. Unatoč nastojanjima da se svojoj djeci osiguraju podjednaki uvjeti i prilike, krajnji je ishod odgoja i obrazovanja raznolik i nejednak.

Nejednakost počinje rano u vrtićima ili čak u jaslicama. Djeca još u vrlo ranoj dobi počinju shvaćati društvene uloge koje tradicionalno pripadaju muškarcima i ženama. Već dolaskom u vrtić imaju predrasude oko 'muškog' i 'ženskog' načina ponašanja, što odgajatelji često ignoriraju. To može dovesti do jačanja predrasuda u djece, unatoč razgovorima i poticanju veće jednakosti između dječaka i djevojčica.

Paralelno s pitanjem ravnopravnosti, razvija se problem različitosti i prihvaćanja. Način na koji se u odgojno-obrazovnu praksu inkorporira raznolikost može odrediti odgojno-obrazovni i socijalni put djece, već od jaslica nadalje.

Jednakost i različitost: dvije strane istog novčića

Ustanove ranog odgoja i obrazovanja idealno su mjesto da se djecu, od malih nogu, potiče na razmišljanje o svojim pravima i na kritičko razmišljanje o njima. Većina je istraživanja o

različitostima usmjerena na društveno-ekonomska pitanja, na djecu iz drukčijih etničkih, manjinskih skupina i doseljeničkih obitelji. No, ipak bismo trebali istražiti kako rodna i spolna uvjetovanost ili odgoj i obrazovanje utječu na stvaranje seksističkog stava i stereotipa još od djetinjstva; koliko spol djeteta utječe na krajnji domet njegovog odgoja i obrazovanja.

Našim smo istraživanjem prikupili izjave djece i odgajatelja u vrtićima, koje pokazuju vrlo rasprostranjeno stereotipno razmišljanje o društvenim

ulogama majki i očeva, muškaraca i žena, dječaka i djevojčica. S druge strane, veliki broj odgajatelja ne zna kako intervenirati u ovakvim situacijama, te ih radije ignorira. Stoga smo pokrenuli istraživački projekt i radionicu kako bismo odgajateljima pomogli suočiti se s ovim problemima. Cilj nam je bio i da im omogućimo spoznati ulogu stereotipa u odgoju i obrazovanju djece od vrtića nadalje, kao i razviti edukacijske materijale - analitičke tablice - koje bi koristili u pedagoškoj praksi i stručnom usavršavanju.

Konflikt koji pomaže djeci u odrastanju

Jedna od poteškoća u odgajateljskoj borbi protiv rodnih i spolnih stereotipa kod djece jest i strah od izazivanja sukoba djece s obitelji. Tu je također i bojazan da može doći do konflikta odgoja i roditeljskih ideala, koje oni usađuju djeci. Zato smo istražili ulogu konflikta iz odgajateljskog kuta gledanja, kao odgojne pouke o različitostima.

Razvoj djeteta i njegov proces učenja sadrže dimenziju konflikta, koji formira dio djetetova procesa razmišljanja. Odgajatelji rado primjenjuju otvorenu raspravu, te pitanja i odgovore kao omiljenu strategiju za razbijanje stereotipa i pouku o pitanjima spolova i ljudskih prava. Jedna takva, filozofski usmjerena, radionica za djecu može biti važan doprinos promjeni stereotipnih stavova i ponašanja u vrtiću. Odgajatelj mora znati potaknuti slobodnu razmjenu mišljenja, te iskrenu

raspravu o suprotstavljenim mišljenjima unutar grupe.

Stručno usavršavanje odgajatelja

U odgoju djece o različitostima, počevši od pitanja spola, potreban je kritički pristup odgajatelja i njegova puna pažnja. U interakciji s djecom potrebno je dječacima i djevojčicama naizmjenično pružati priliku da govore o svojim očekivanjima, no bez spolne diferencijacije. Stoga bi stručno usavršavanje odgajatelja trebalo razviti veću samosvijest o vlastitim stavovima i vjerovanjima odgajatelja, s obzirom da to utječe na njihovu pedagošku praksu. Ovakva promjena ponašanja pružila bi im priliku da usvoje pažljiviji pristup u interakciji s dječacima, djevojčicama i njihovim obiteljima. U tu svrhu važne su analitičke tablice, koje propituju različite pedagoške prakse.

U radu s odgajateljima analizirali smo sljedeće:

- Situacije koje se dnevno ponavljaju u radu s djecom.
- Situacije koje odgajatelji planiraju unaprijed; rasprava s djecom o pitanjima spolova.
- Organizacija okruženja za učenje i veći izbor didaktičkog materijala, igara i knjiga: Ima li u njima stereotipnih stavova? Prikazuju li čak i fizičko razdvajanje dječaka od djevojčica?
- Standardi definirani na razini pedagoške grupe: uključuju li različite radne zahtjeve za dječake i djevojčice? Na razini obitelji: doživljavaju li se u djetetovoj obitelji spolovi na stereotipna način?

Analitičke tablice također propituju koliko se promatra dječja interakcija; kakva je organizacija manjih grupa; kako se u grupi djeca ističu kao vođe. Djeci se postavljaju pitanja poput: *Što tvoja mama radi doma i na poslu? Što tvoj tata radi doma i na poslu? Koje su razlike između muškaraca i žena, dječaka i djevojčica?*

Od ključne je važnosti pažljivo oslušivati što djeca govore jer njihovi komentari postavljaju važna pitanja o ravnopravnosti spolova, koja odgajateljima pomažu pri dodatnom uvođenju ciljanih aktivnosti u svakodnevnoj praksi.

Zaključak

Društvene promjene su donijele vrtićima nove izazove, koji nas usmjeravaju na veće prihvaćanje različitosti i poklanjanje veće pozornosti pitanjima spolova i građanskim pravima. Treba bolje promišljati pedagošku praksu i posvetiti više pozornosti stručnom usavršavanju odgajatelja. Potrebno je sudjelovati u dodatnim istraživanjima kako bi se bolje razumjela podloga odgoja i obrazovanja za različitost za svu djecu, i na taj način doista zajamčile jednake mogućnosti i građansko sudjelovanje. No, ključ svih poteškoća leži u ekonomskim prilikama, s obzirom na to da one određuju razvoj i veću ravnopravnost sve djece.

Dodatne informacije potražite na internetskoj stranici:

www.cig.gov.pt/guiaeducacao
mjoao.cardona@ese.ipsantarem.pt

Maria João Cardona, profesorica na Veleučilištu za odgoj i obrazovanje pri Politehničkom institutu u Santaremu; članica Centra za istraživanje ranog djetinjstva na Sveučilištu Minho u Bragi, Portugal
mjoao.cardona@ese.ipsantarem.pt

Što kažu djeca

'Muškarci idu na posao, a žene peru suđe.' djevojčica (5)

'Moja mama puno radi po kući: kuha, kupuje me, pa onda gleda TV.' dječak (5)

'[Kod kuće] tata gleda TV, jede čokoladu i spava.' djevojčica (5)

'Moj tata radi [daleko od kuće].' djevojčica (5)

'Prije odlaska iz kuće, mama baci smeće u kantu, popije kavu, pa ide na posao.' dječak (5)

'Kad odrastem, ne želim raditi ništa, kao moja mama.' djevojčica (4)

'Žena ne može nikad postati predsjednik države...' dječak (6)